

KENT SİYASET İLİŞKİSİNİN DÖNÜŞÜMÜ ÜZERİNE BİR DEĞERLENDİRME

Araştırma Makalesi / Research Article

Nebati, N. (2019). Kent Siyaset İlişkisinin Dönüşümü Üzerine Bir Değerlendirme. Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi SBE Dergisi, 9(1), 238-258.

Geliş Tarihi: 14.05.2019

Kabul Tarihi: 23.06.2019

E-ISSN: 2149-3871

Dr. Nureddin NEBATİ

T.C. Hazine ve Maliye Bakanlığı

n.nebati1@gmail.com

ORCID No: 0000-0003-3349-4986

ÖZ

Var olabilmesi için belirli bir nüfus yoğunluğuna, teknolojik ve ekonomik gelişkinlik düzeyine ihtiyaç duyan kentler, doğaları gereği çeşitli iktidar ilişkileri ve yönetsel örgütlenme biçimleri üretmişlerdir. Şehirlerin siyasi ve yönetsel bir birim olarak örgütlenmesinin tarihi neolitik çağa kadar uzanmaktadır. Mısır, Mezopotamya ve Hindistan'ın tam gelişmiş kentleri ve bağımsız küçük birer yönetim birimi olarak son derece gelişkin bir örgütlenme ihtiva eden Yunan ve Roma Siteleri buna örneklerdir. İslam kültürü de Medine'yi bir devlet gibi yönetmiş, özgün bir site devleti modeli inşa etmiştir. Kentlerin siyasetle olan ilişkisinin en net şekilde gözlemlendiği birimlerden birisi de Ortaçağ komünleridir. Sanayii devriminin ardından kentler büyük bir dönüşüm geçirmiştir. Aydınlanma ve modernleşmenin bir sonucu olarak yükselişe geçen uluslaşma modeli, kentleri domine ederek, özerk bir birim olarak örgütlenme süreçlerini yıkıma uğratmıştır. Ancak 1970'lerden itibaren yükselişe geçen küreselleşme sürecinin ve onun yeniden kullanıma soktuğu, yerellik, parçalılık, karşılıklı bağımlılık, kentsel katılım, yönetim gibi kavramların popülerite kazanması ile birlikte kentler yeniden siyasi birimler olarak varlık gösterebilmiştir. Kentin siyasi bir birim olarak varlık kazanabilmesinin en önemli dayanaklarından bir tanesi kentsel katılımın sağlanması vesilesi ile kentlilerin siyasallaştırılmasıdır. Türkiye'de ise merkezin yerel üzerindeki geleneksel vesayeti 2002 sonrasında gerçekleştirilen kamu yönetim reformları ile önemli ölçüde törpülenmiştir. Böylelikle kentliler, halk meclisleri, kent konseyleri gibi kentsel katılım mekanizmaları ile karar alma süreçlerine daha aktif katılabilmektedirler.

Anahtar Kelimeler: Şehir, Siyaset, Uluslaşma, Küreselleşme, Kamu Yönetimi Reformları, Kentsel Katılım, Kent Konseyleri.

AN EVALUATION ON THE TRANSFORMATION OF THE RELATIONSHIP BETWEEN CITY AND POLITICS

ABSTRACT

In order to exist, cities need a certain level of population density, technological and economic development, and thus have produced various forms of power relations and administrative organization. The organization of cities as a political and administrative unit dates back to the neolithic age. The highly developed cities in Egypt, Mesopotamia and India, as well as the Greek and Roman city-states, which include a highly developed organization and an independent small administration unit, are examples for this case. Islamic culture also ruled Medina as a state, and built an original city-state model. One of the units in which the relations of cities with politics can be observed most clearly is the medieval communes. After the industrial revolution, cities have undergone a great transformation. The model of nationalization as a result of enlightenment and modernization dominated cities, and destroyed the processes of organization in the city as an autonomous unit. However, as the concepts of localization, fragmentation, interdependence, urban participation and governance gained popularity with the globalization process that had been on the rise since the 1970s, the cities were able to re-exist as political units. One of the most significant foundations for the city to re-exist as a political unit is the politicization of the city population by urban participation. The domination of central political bodies over local administrative units in Turkey was considerably diminished as a result of public administration reforms carried out after 2002. In this way, citizens can participate more actively in decision-making processes through urban participation mechanisms such as public assemblies and city councils.

Keywords: City, Politics, Nation Building, Globalization, Public Administration Reforms, Urban Participation, City Councils.

1. GİRİŞ

Şehir ve siyaset kavramları varoluşsal olarak birbiri ile ilişkilidir. Kelimeler arasındaki etimolojik geçişliliğin yanı sıra, temel parametrelerinden birisini nüfus yoğunluğunun oluşturduğu şehirleşme olgusu doğal süreci içinde bırakıldığında “yönetsel yeterlilik” taşıması gerekmektedir. Kentlerin siyasi bir birim olarak öne çıkmasının önemli bir sac ayağını ise kentlilerin değişen oranlarda da olsa yönetim sürecinin bir parçası olması oluşturmaktadır. Tarihin belirli dönemlerinde kentler siyasi birimler olarak varlık kazanırken, belirli dönemlerde bu biçim kesintiye uğramış, kentler kimliksizleştirilmiş ve siyasetsizleştirilmiştir. Kentin ne olduğuna dair sosyolojik tartışmalar modern kentlerin ortaya çıkması ile yoğunluk kazanmıştır. Çünkü kentler sosyal ve

ekonomik hayat biçimlerini devrimci bir şekilde değiştiren komplike yapılardır. Dolayısıyla da sosyal bilimlerin özel bir inceleme alanıdır. Buna rağmen şehir araştırmalarının büyük teorilerden koparak bağımsızlaşması ancak 1920'lerden sonra mümkün olmuştur. Ulusalçı paradigmanın egemenliği altında kudretsizleştirilen kent ve kentli olgusu, 1970'lerden sonra -80'ler bu bağlamda çok önemli bir eşiktir- yeni kavramlar ekseninde yeniden tanımlanmıştır.

Tarihsel olarak bakıldığında ilk şehirlerin çoğunlukla siyasetle iç içe yapılar olduğunu gözlemliyoruz. Şehirler M.Ö. 6000 ve 5000 yıllarından bu yana iktidarın, yönetimin, siyasetin ve kentsel katılımın merkezi olmuşlardır. Mezopotamya ve Mısır'da modern anlamda devlet olgusu kent devletler biçiminde ortaya çıkmıştır. Kentler dinin iktidarın ana ögesini oluşturduğu dönem koşulları içinde değerlendirildiğinde son derece gelişkin bir yönetim biçimi ihtiva eden yapılar olmuştur. Aynı şekilde Yunan ve Roma siteleri sınıf ayırımına dayalı, toplumsal tabakalaşmanın/kastlaşmanın çok belirgin olduğu bir siyasi sistem kurmuşlardır. Öyle ki bir kentler federasyonu olan Roma İmparatorluğu'nda, kentler gelişkin ve çok boyutlu yönetim biçimleri ile modern ulus devletlerle karşılaştırılabilir bir örgütlenme biçimi meydana getirmişlerdir. Kentlerin siyasetle olan ilişkisinin en açık şekilde tezahür ettiği birimler şüphesiz Ortaçağ komünleridir. Tüccar sınıfının toplumsal ve ekonomik ilişkiler içindeki başat konumu nedeniyle Ortaçağ komünleri, feodaliteye yönelik bir çeşit başkaldırının ve özgürlük, eşitlik, demokrasi gibi burjuva değerlerinin merkezi olmuşlardır. Şehirleşme ve siyaset ilişkisi açısından özgün bir örneği İslam şehircilik yaklaşımı oluşturmaktadır. İslam şehirciliğinin model şehri olan Medine'de kurulan ideal şehir devleti biçimi tarihte eşi görülmemiş bir derecede politik, istişare ve katılım odaklı, vatandaşlık hakları üzerine kurulu, çoğulcu, yasalarla garanti altına alınmış, tarihsel olarak özgün bir yapı kurmuştur. Ancak İslam medeniyetinin iktidarı geliştikçe, kök saldıkkça kendi özsel ilkelerinden belirli ölçüde uzaklaşarak merkezileşme eğilimi göstermiş ve bu yaklaşımla birlikte şehirler siyasi kimliklerini yitirmiştir. Bütün bu tarihsel deneyimlerin önemli bir boyutu kent meclisleri ve istişare mekanizmaları yoluyla kentlilerin yönetim sürecinin bir parçası olmasıdır.

Kentlerin geçirdiği en köktenci dönüşüm sanayii devrimi ile olmuştur. Aydınlanma çağı ile birlikte tarihsel ivmenin uluslaşmadan yana kayması, ardından sanayi devriminin ortaya çıkması, modern ve kapitalist kentlerin kurulması kentlerin derin bir dönüşüm geçirmesini sağlamıştır. Nüfus yoğunluğunun, işbirliğinin, sınıflaşmanın, parasal ilişkilerin eskisinden çok daha farklı ve yoğun bir biçimde var olduğu modern kentler ayrıştırılmış, katmanlara ayrılmış yeni bir model üretmiştir. Ancak bu çok boyutlu parçalanma ile birlikte

kentler ayrıcalıklı konumlarından feragat ederek, siyasetin merkezi olarak yüceltilen yeni ulus devlet fenomeninin çatısı altında siyasi kimliklerini yitirmişlerdir. Bu yapı “kentsel katılım” gibi alternatif temsil modellerine kapalıdır. Siyasal katılım sadece seçimden seçime oy vermeye indirgenmektedir.

Kentlerin siyasi içerikleriyle yeniden buluşması ve bir anlamda iade-i itibara kavuşmaları ancak küreselleşme süreci ile mümkün olmuştur. Bu yeni dönemde ulus devlet merkezli egemenlik sorunsallaştırılmış; parçalanmış, bölünmüş, çeşitli aktörlerle eşgüdümlü bir şekilde ilerleyen yatay bir egemenlik tanımına geçilmiştir. Kent yönetimi bağlamında en öne çıkan aktör ise kentliler olmuştur. Özellikle 1980'lerden itibaren yükselişe geçen bu yeniden yapılanma sürecinde yerel yönetimler eski kent devletlerini andıran düzeyde ekonomik ve siyasal özellikler kazanmıştır.

Kent ve siyaset ilişkisinin en önemli sac ayaklarından birisi kentsel katılımdır. Kentlerin siyasi bir birim olarak örgütlendiği çoğu tarihsel modelde kentlilerin yönetime katılım boyutu önemli bir olgu olarak varlık göstermiştir. Küreselleşme sürecinin yeniden üretmek kullanıma soktuğu bir diğer kavram da kentsel katılım ve kent meclisleridir.

Küreselleşme süreci ile birlikte Türkiye'de yönetim geleneğini oluşturan monolitik, mütecanis yapıya yönelik çok yavaş ilerleyen çözümler 2002'den itibaren hız ve boyut kazanmıştır. Yerel yönetimler alanında yapılan değişiklikler sayesinde küreselleşmenin yeniden gün yüzüne çıkardığı; kentli hukuku, katılımcılık, özerklik, kentlerin demokratik birimler olarak yeniden örgütlenmesi gibi kavramlar kent paradigmasına dâhil edilmiştir. Bu yeni kavramların pratik olarak işlerliğinin görünürlük kazandığı başlıca birimler ise kent konseyleri olmuştur.

2. KENT SİYASET İLİŞKİSİ ÜZERİNE ETİMOLOJİK BİR TAHLİL

Kent demek uygarlık demektir, özgürlük, yurttaşlık, katılım ve demokrasi kent kavramı ile simbiyotik bir ilişki içinde değerlendirilir. Kent ve uygarlık arasındaki bağlantının izi etimolojik olarak da sürülebilir. Örneğin Latin dilinde uygarlık *civilization*, kent ise *city*, *civitas*'dir. Arapça'da medeniyet, medeni ve *medine* yani kent sözcükleri arasındaki benzerlik dikkat çekmektedir (Keleş, 2005: 10). Davis'e göre (1955: 429) şehirleşme bütün sosyal hayat biçimlerinin baştan aşağı dönüşmesine sebebiyet vermiştir. Kentler aynı zamanda iktidarın, yönetimin, diplomasinin, demokrasinin ve siyasetin merkezi olmuşlardır.

Siyaset kavramı ise en genel anlamı ile “devlet işlerini düzenleme ve yürütme sanatıyla ilgili özel görüş veya anlayış”dır (tdk.gov.tr). Siyaset ve kentin varlığı arasında doğrudan bir ilişki bulunmaktadır. Siyaset (Politika) kelimesi Yunanca'da kent devleti anlamına gelen “Polis”den üretilmiştir (Taşkın, 2014: 25). Bu kavram Aristoteles'in *τα πολιτικά* (hükümet işleri) kavramıyla benzeşim gösterir. Ön Hint Avrupa dilinde politika kelimesi “etrafı çevrelenmiş yer” anlamına gelen p(olh) sözcüğüne yakın çağrışımlar içermektedir. Sanskritçe'de siyaset gene kent ile ilişkilendirilmiştir. “Pur” kent, “puram” hisar anlamına gelmektedir (Bağce, 2009: 11).

İngilizce'de siyasetin [politics] temel olarak dört anlamı vardır: “hükümeti, organizasyonu ya da hareketi yönetmekle ilişkili metodoloji ve faaliyetler”, “siyasi meselelerle ilgilenme uğraşı”, “bir öznenin siyasi duruşu ve görüşleri”, “iktidar, nüfuz ya da ihtilaf içeren konularda kişiler, topluluklar ya da organizasyonlar arasındaki diplomatik ilişkilerin düzenlenmesi”ni ifade eder. Dolayısıyla siyaset bir çeşit “yapma” eylemidir. Ancak bu eyleme geçme edimi salt bireysel (ya da grup halinde) harekete geçmeyi ifade etmez. Siyaset, toplumların önüne çıkan fırsatlar ve kısıtlamalar karşısında belirli bir yapısal bağlam içinde, bütünlükle ve mevcut tüm kurumlarıyla harekete geçme kapasitesidir. Siyasetin ne olduğunu kavrayabilmek için bu bağlam içindeki ilişkileri iyi analiz etmek gerekmektedir (Leftwich, 2004: 7). Siyaset kavramının yani yönetebilme eyleminin oluşabilmesi belirli bir egemenliğe, o otoritenin gücünü meşru kabul eden ve buna tabii olan bir topluluğa, topluluğu ilgilendiren genel çıkara ulaşabilmek için diplomasi kullanabilme kabiliyetine, belirlenen politikayı uygulayacak bürokratik bir katmanın varlığına ve paydaşlar arasındaki uyuma ihtiyaç duyulmaktadır. Siyasete dair olan bütün bu kavramlar ilk olarak kent devletlerde varlık bulmuşlardır.

Kentler tarih boyunca demokratik siyasetin nüvelerini taşıyan, bugünün çağdaş tartışmalarına da yön veren siyasal sistemleri hayata geçirmişlerdir. Her biri özgün bir siyasal yapı oluşturan pek çok kent deneyimi katılım mekanizmasını merkez koymuştur. Siyasal katılım vatandaşların-kentlilerin doğrudan ya da dolaylı olarak karar mercilerini etkilemeye yönelik otonom ya da toplu eylemleri anlamına gelmektedir (Akıncı, 2014: 37). Kentlerin siyasi birimler olarak varlık kazandığı pek çok tarihsel örnekte kent siyasetini belirleme ve etkileme eylemi kent meclisleri yolu ile gerçekleştirilmektedir.

3. ŞEHİRLEŞMENİN TARİHİ

Şehirlerin var olabilmesi için belirli bir nüfus yoğunluğuna, teknolojik

ve ekonomik anlamda gelişkinliğe, iş bölümünde çeşitliliğe, fiziksel koşulların, sosyal ilişkilerin genişleyip, boyut kazanmasına ve yönetsel örgütlenmeye ihtiyaç vardır. Devletlerin küçültülmüş ve mikro ölçekteki hali gibi işlev gören site devletleri karmaşık bir sisteme ve buna mukabil gelişmiş bir toplumsal örgütlenmeye ihtiyaç duymuştur.

Kentlerin siyasi ve yönetsel bir birim olarak örgütlenmesinin tarihi çok eskilere gitmektedir. İlk kez neolitik çağda ortaya çıkan kentlerde nüfusun artışı, teknolojik gelişmeler, tarıma bağlı üretimle birlikte bu üretim üzerinden dolaylı ve dolaysız faydalar sağlayan hem dini hem yönetsel tabakalar oluşturmuştur. Bu tabakalar tarımsal artığın olanaklarını kullanarak kent içinde var olup güç ve iktidar kazanabildiler. İlk kentler M.Ö. 6000 ve 5000 yılları arasında ortaya çıkmıştır (Davis, 1955: 430). Bu süreçten sonra yazı, muhasebecilik, bronz, güneş takvimi, bürokrasinin oluşması gibi gelişmeleri takiben özellikle Mısır, Mezopotamya ve Hindistan'da tam anlamıyla gelişmiş kentlerin varlığından bahsedilebilir. Ancak bu sürecin ardından 2000 yıllık bir durgunluk gerçekleşmiştir. Kentlerin yeniden canlanması ise ancak Greko-Roman dönemde gerçekleşmiştir (Davis, 1955: 430).

Mezopotamya ve Mısır'da modern anlamda devlet olgusu kent devletler biçiminde oluşturulmuş, yönetim ve kent iç içe geçmiş iki bileşen olmuştur (Ateş ve Ünal, 2004: 21). Bu dönemde Ortadoğu ve Mezopotamya idari birimlere bölünmüş, kent devletlerinden oluşan bir toplum ve yönetim modeli hayata geçirilmiştir (Ateş ve Ünal, 2004: 22). Siyasi bir birim olarak örgütlenen kentlerin en temel unsurlarından birisi kent meclisleri yoluyla kentlilerin değişen oranlarda da olsa yönetime katılmaları olmuştur. Örneğin Mezopotamya kent devletlerine baktığımızda demokratik bir deneyim olarak meclislerin varlığının ön plana çıktığı görülmektedir. Yaşlılardan oluşan ve gençlerden oluşan iki ayrı meclis danışma organı olarak varlık göstermektedir. Uruk kralı Gılgamış (M.Ö. 2500), Kış kralı Agga ile yapacağı mücadeleden önce kentteki iki ayrı meclise de danışmıştır (Kılıç ve Ay, 2013: 393).

Kent Devletleri Dönemi'nde kentler bağımsız küçük birer yönetim birimi olarak örgütlendiği ve kentlerle siyasetin iç içe geçtiği yapılara en temel örneklerden bir diğeri Yunan ve Roma Siteleri'dir. Antik Yunan toplumu pek çok bağımsız siteden oluşmaktadır. Bu siteler siyasal açıdan tümüyle birbirinden bağımsız ancak kültürel olarak bir bütünlük içindedir. Mezopotamya kentlerinde henüz nüve olarak varlık gösteren siyasi etkinlik, antik Yunan sitelerinde gelişmiş bir sistem olarak işlemiştir (Kışlalı, 1984: 63). Sınıfsal ve toplumsal çelişkilerin modern ulus devlet kadar keskin olmadığı böylesi mikro, insanların yüz yüze iletişimine olanak tanıyan bir yapı içinde doğrudan demokrasiyi işler

kılmak olanaklıdır. Katılım sadece yurttaşlarla sınırlı tutulsa bile kentlilerin yasama faaliyeti için Halk Meclisine, yargılama faaliyeti için de Halk Mahkemesine katılımı sağlanmıştır.

Bir kentler federasyonu olan Roma İmparatorluğu'na Yunan siyasi tecrübesi tevarüs etmiştir. Her kent küçük bir ülke gibi örgütlenmiştir. Roma kentleri modern kentlerin atası ve öncü nüvesi olarak tanımlanmaktadır (Küçük, 2011: 128). Buna rağmen aynı antik Yunan'daki gibi siyasete katılım, özgürlük, hakların kullanımı gibi meseleler toplumsal tabakalaşmaya sıkı sıkıya bağlıdır. Roma kentlerinin en temel özelliği bir meclise sahip olmalarıdır. Roma Cumhuriyeti'nde kralın yetkileri iki konsüle, senatoya ve halk meclisine paylaştırılmıştır. Halk meclisi tarafından seçilen iki konsülün birbirini denetleme ve veto etme yetkisi bulunmaktadır. Roma'da Yunan tarzı bir doğrudan demokrasi deneyiminin gerçekleşmesi ise halk meclisi sayesinde gerçekleşmiştir. İki halk meclisinin bulunduğu Roma idari sisteminde devlet adamlarının seçimi, kanun tekliflerinin değerlendirilmesi ve yargılama gibi görevler halk meclislerine aittir (Türkoğlu, 2009: 279).

Kentlerin siyasetle olan ilişkisinin en net şekilde gözlemlendiği yer Ortaçağ komünleri deneyimidir. 10. yüzyılın ikinci yarısından itibaren ticaretin canlanarak ortaçağın kapalı ve ekonomik açıdan verimsiz kentleri değişmiş, ticari toplanma yerlerine dönüşen kentler canlanmış ve ekonomi merkezlerine dönüşmüşlerdir. Ortaçağ'daki komünler derebeyleri ile burjuvalar arasındaki çatışmanın kristalleşmiş halidir. Burjuvaların önderliğindeki bu yerel yönetim birimleri yarı "özgür" bir yapılanma ihtiva etmektedir. Bu komünler bağımsız yargılama ve yürütme hakkını kazanmışlar, yönetsel olarak da özerk bir görünüme bürünmüşlerdir. Kendi savunma sistemini kuran, vergiyi gelir düzeyine göre düzenleyen ve kamu yararı için kullanan bu yapılar, modern ulus devletin ilk nüvelerini taşımaktadır denebilir. Derebeylerine karşı özerk yapılanmalar olarak kurulan komünlerde demokrasiye dair temel bazı nüvelere rastlanmaktadır. Örneğin komünlerin bir kısmı doğrudan halkın seçtiği yöneticiler tarafından yönetilmektedir. Aynı antik Yunan'da temel iktidar organının meclis olduğu gibi komünlerde de büyük kurultay adında bir meclis mevcuttur. Kurultaya bütün aile şefleri, nüfuzlu vatandaşlar, zanaat korporasyonlarının başkanları katılmaktadır (Mosca, 1946: 553).

Kentleşme deneyimi açısından özgün bir örneği İslam kentleri oluşturmaktadır. Bütün İslam kentleri Medine modelini esas almış, kendilerini Medine kent devleti modeline benzetmeye çalışmıştır. Medine site devleti tamamen siyasi bir birimdir, bir devlet mantığıyla, müzakere ile çoğulcu bir atmosferde ve orada yaşayan tüm toplumların haklarının hukuksal olarak

garantiye alındığı bir biçimde inşa edilmiştir. Medine’de başlangıçta siyasi bir otorite yoktu, ayrı ayrı kabileler çatışma atmosferi içinde yaşamaktaydı. Medineliler birlik ve huzuru tesis edebilecek yegane kişi olarak Hz. Muhammed’i gördüler. Hz. Muhammed her kabile için bir temsilci seçti ve onlarla birlikte Medine’de kurulacak devletin çalışmalarını gerçekleştirdi. Onlarla “Akabe Bîati” yaparak, kurulacak devletin ön anlaşmasında mutabık oldu (Koyuncu, 2009: 91). Hz. Muhammed’in Medine’ye hicretinden kısa bir süre sonra tesis ettiği ilk anlaşma Müslüman kabileleri arasında oldu. Müslümanları ortak çalışıp kazanan, birbirinin mirasçısı olabilen bir hukuk sistemi içinde bir araya getirdi, kan bağından daha güçlü bir kardeşlik hukuku kurdu (Koyuncu, 2009: 92). İnanç farklılıklarına rağmen aynı kentte bir arada yaşamının hukuki zeminini Medine Anayasası oluşturdu. Anayasa vahiy ekseninde ve tüm topluluklarla istişare edilerek hazırlanmıştır. Yapılan görüşmeler neticesinde Medine kent devletinin kuruluş ilkelerinde anlaşılmıştır. Böylece belki de dünyadaki ilk yazılı Anayasa eşliğinde ilk İslam devleti bir kent sınırları içinde kurulmuştur (Koyuncu, 2009: 92). Toplulukların dini özgürlüklerini yaşaması Anayasa ile teminat altına alınmıştır. Müslümanlardan oluşan “din ümmeti” ve inanan-inanmayan tüm insanları oluşturan “siyasi ümmet”in hakları vatandaşlık hakkı ekseninde ele almıştır. Medinelileri bir araya getiren temel kaide iman değil Medine devleti vatandaşlığı olarak tanımlanmıştır (Koyuncu, 2009: 96). Medine şehir devleti tamamen siyasi bir birimdir, demokratik ilkeler, farklılıklara saygı, insan onuru ve haysiyeti din ve kanaat özgürlüğü çoğulcu bir yaklaşımla ve vahiy merkezli bir öğretiyle anayasa ile teminat altına alınmıştır.

Medine şehir devletinde kurulan bu özgün ve tarihinin çok ötesinde ideal ahlak öğretisini içselleştirmiş toplum modeli maalesef daha sonraki İslam devletlerinde kurulamamıştır. “Medine’ye benzeyen şehir kurma” ideali daha çok toplumsal örgütlenme ve fiziksel özellikleri kapsayan bir eyleme dönüştü. Medine’nin çoğulcu yaklaşımı elbette ki İslam devletlerine tevarüs ederek, azınlık politikalarını ve birlikte yaşam bilincini etkilemiştir. Ancak kentlerin özerkliği ve yönetime halkın katılımının da sağlandığı hür ve demokratik birimler olarak oluşturulması sağlanamamıştır. İslam uygarlığı güçlendikçe, iktidar da merkezileşmiş, en baştaki “insan merkezli” yaklaşım ve politik ilkelerden önemli ölçüde uzaklaşmıştır. Otoritenin halk iradesince sınırlanması gibi bir yaklaşım benimsenmediği gibi, bu türdeki girişimler yasaklanmıştır. Halk ve iktidar arasındaki ayrım keskinleşmiş, İslam şehrinin en temel karakteristiğini oluşturan katılımcılık ilkesi hayata geçirilememiştir.

4. ULUSLAŞMA VE KENTLERİN DÖNÜŞÜMÜ

Kentlerin büyük bir değişim geçirerek yeniden örgütlenmesini sağlayan önemli bir tarihsel gelişme uluslaşma ve sanayii devrimidir. Aydınlanma Çağı ile birlikte modern ulus devletinin varlığına meşruiyet kazandıran teorik zemin inşa edilmeye başlandı. Bu dönemin ardından ortaçağ komün yönetiminden sanayi kentlerine uzanan bir akış gerçekleşmiştir. Sanayi devriminin ardından kentler radikal bir değişim geçirmiş ve bununla birlikte kent yönetimi algısı, kentin siyasetle olan ilişkisi yeniden kurulmuştur. Öyle ki Nail Yılmaz'a (2004: 252) göre, "Kentler, ilk ortaya çıkışlarından sanayi devrimine kadar çoğunlukla bir azınlık deneyimi olarak kalmış, sanayileşmeye kadar işlevsel ve yapı açısından çok az bir dönüşüm geçirmişlerdir. Sanayileşme ise, kentlerin hızla büyümesine ve bir olgu olarak kentleşmenin ortaya çıkmasına neden olmuştur. Yani çağdaş manada kentleşme, nüfus hareketleri ile birlikte ortaya çıkmıştır". Modernleşme süreci ile toplumların ve kentlerin tarihinde öyle kuvvetli bir atlama gerçekleşmiştir ki sosyal bilimlerin skalasında bu dönüşüm adeta bir milattır.

Kentin homojenliği içinde farklı gruplar yer almakta ve bu gruplar birbirleri ile ayrılmaktadır. Karşılıklı etkileşim imkânını kısıtlayan böyle bir atmosferde insanlar arasındaki ilişki, bölük pörçük, içtenlikten uzak ve kayıtsızdır (Güllüpcinar, 2012: 11). Wirth'e (2002) göre modern kentler resmi, parçalanmış ve ikincil ilişkiler üzerinden ilerlemektedir. Ticari ilişkiler ve kitle kültürünün dominasyonu mevcuttur. Kentliler gelişen işbölümü ihtiyacı nedeni ile daha çok örgütlenmiş grupla bir araya gelir ancak bu gruplarla iletişimi eylem alanı ile sınırlıdır. İlişkiler yüz yüze görünse de temelde yapay, geçici ve parçalıdır. Nüfus yoğunluğu, ilişkiler açısından belirli rolleri ön plana çıkarmaktadır. Bu tür roller üzerine kurulu bir yapıda daha büyük resmi düzenlemelere gerek duyulmakta ve hareket alanları kısıtlanmaktadır. Dolayısıyla modern kentler ayrılmıştır. Çalışılan yer, yapılan işin niteliği, ırk, renk, kültür, toplumsal statü, gelenekler ve alışkanlıklara göre ayrılmış ve kent bölünmüştür. Birbirine benzer konumdaki kimselerin yakın alanlarda var olması ama duygudaşlığın gelişmemesi rekabete ve çatışmalara yol açabilmekte ve bu nedenle biçimsel düzenleme ihtiyacı artmaktadır (Güllüpcinar, 2012: 11). Bu yeni kentlerde korunma ve imtiyaz sembolü olan surlar yıkılmıştır. Ulus odaklı modernleşme stratejisinin bir tezahürü olarak kentlerin ayrıcalıkları ellerinden alınmış, ulusal savunma kavramı ön plana çıkarılmıştır. Kentlerin siyasallık biçimi olarak üretilmesinin altı boşaltılmış, kentler sadece yerel özerkliği olan idari merkezler olarak varlık göstermiştir. Gerçek siyasi nüfuzlarını belirleyen şey bütün bir ülkenin bileşimi ve kentleşmenin derecesine bağlıdır (Ökmen ve

Parlak, 2008: 208).

Kent siyaset ilişkisinin yıkıma uğratıldığı böyle özgün bir dönemde kentliliğin bir kimlik olarak kabulü, kentlilerin kent siyasetinin bir parçası olmasını sağlayan kentsel katılım gibi mekanizmalar tamamen devre dışı bırakılmıştır. “Merkezileşmiş rasyonalite” anlayışının cisimleştiği modern ulus devlet ve onun bağrında yetişen liberal demokrasi anlayışı farklı kimlik modellerine ve buna bağlı alternatif temsil biçimlerine kapalıdır (Özalp, 2009: 2087-2098 ve Sitembölükbaşı, 2005: 143-144). Nitekim modernitenin yarattığı uluslaşma süreci aynı zamanda homojen bir toplum kabulüne ve bir nevi “tektip”çiliğe dayanır. Geleneksel uluslaşma modelinde cisimleştirilmiş bir egemenliğin sembolü olarak devlet ve onun karşısında homojen bir kitle olarak kabul edilen yurttaşlar topluluğu mevcuttur. Eken’in (2006: 250) belirttiği gibi, “Devlet yurttaşlarından tüm sadakatlerin üstünde sadakat talep eder ve devletin kimliği ile devleti oluşturan yurttaşların varsayımsal kimlikleri örtüştürülür.” Böyle bir yaklaşımda farklı ve yerel kimlikler ve buna bağlı gelişen alternatif temsil modelleri paradigma dışıdır. Böyle bir liberal demokrasi anlayışının temsile dayalı ve bireyi odağa koyan yapısı, siyasi süreçleri son derece mekanik bir ilişkiye indirgemekte; müzakere, sınama, yönetim, katılım, kontrol gibi gerçek demokrasiye ait unsurları devre dışı bırakmaktadır. Bu liberal demokrasi anlayışında eşitlik, eşit oy hakkına, siyasal katılım ise sadece seçimden seçime oy vermeye indirgenmektedir. Bireyin sahip olduğu, “kentten bir parçası” olmak gibi kimliğe ait kodlar hiçe sayılmakta, tek tek bireyler salt seçmenler olarak kategorileştirilmektedir. Yurttaşların yatay ilişkiler üzerinden yönetimin bir parçası olduğu yönetim modeli yerine, devletin bir çeşit kutsallık içinde tanımlandığı, yatay ilişkilerle halkın sürekli denetimine olanak vermeyen, hegemonik bir model inşa edilmiştir. Söz konusu liberal demokrasi bir meşruiyet krizi yaşamaktadır. Temsil sisteminin yetersizliği, kentsel katılım gibi alternatif siyasal katılım modellerinin kısıtlı kalması, farklı kimliklere ve azınlıklara dair problemlere çözüm ve temsil olanağı sunamama gibi yetersizlikler bu meşruiyet krizini derinleştirmektedir.

5. KÜRESELLEŞME VE KENTLERİN YENİDEN SİYASALLAŞMASI

Küreselleşme geçtiğimiz yüzyılın son çeyreğine damgasını vuran inkâr edilemeyecek, dışına çıkılamayacak, bütün kavramların yeni bir boyutla şekillendiği çok önemli ekonomik, siyasi ve sosyal sonuçları olan bir olgudur. Küreselleşme kavramı “dünya çapında ulusal kimliklerin, ekonomilerin ve sınırların çözüldüğü, sosyal hayatın küresel süreçten etkilendiği ve daha bağımlı

hale geldiği, dünyanın ekonomik bütünleşmeye gittiği, toplumların daha çok benzeşmeye başladığı, tek bir küresel kültürün ortaya çıkmasını veya toplulukların kendi kimliklerini ve özgünlüklerini ifade etme ve tanımlama, dünyanın daralması, küçülmesi, ulusal olan her şeyin anlamını yitirmesi ve dünyanın tek bir mekân olarak algılanması” olarak da tanımlanabilir (Başaran, 2008: 9). Yani bu durum hem bir aynılaştırma yaratmakta hem de buna alternatif olarak gelişen farklılıklara yaşam alanı sunan diyalektik bir süreç içinde işlemektedir (Pustu ve Yücel, 2006: 120).

1970’lerden itibaren dünyanın değişen dengeleri ile birlikte aşırı birikimin itici gücü, ucuz işgücü ve sınırsız üretim alanları arayışı, küresel üretimin maliyeti azaltıcı etkisi, uluslararası şirketlerin artması, herhangi bir ulusa ve topluma bağlılık göstermeyen küresel para ve finans kapitalin egemen bir faktör olarak öne çıkması, Amerika ve onun Avrupalı ortakları gibi küresel devletlerin varlığı, Dünya Bankası, Uluslararası Para Fonu (IMF) ve Dünya Ticaret Örgütü (WTO) gibi örgütlerin varlığı, bilgi teknolojileri ve ulaşım iletişim sistemlerindeki yenilikler ulus devletin keskin duvarlarını aşarak dünyayı global bir köye dönüştürmüştür (Farazmand, 2001: 229). Ulus devletin egemenliğini tahtından eden bu yeni dönem onun siyasi belirleyiciliğini azaltmış, hem de yönetsel işlevselliğini sorgulamaya açmıştır. Varolan durum salt ulus devletin mutlak egemenliğinin değil aynı zamanda tümel olarak hegemonyanın reddidir. Parçalar bütün içinde seçilebilir hale gelmiştir, parçalı yapının oluşturduğu örüntü ve sinerji teklifin önüne geçmiştir. Hegemonik değil yatay ilişkilerin hakim olduğu bu yeni modelde sivil toplum kuruluşları, ulus devletler, uluslararası şirketler, yerel otoriteler birbiriyle bağlantılı bir mekanizmalarının parçaları olarak konumlanmıştır. “Karşılıklı bağımlılık” (interdependence), eşgüdüm, yönetim gibi kavramlar ön plana çıkmıştır. Yönetişim yani “bir toplumsal-politik sistemdeki ilgili bütün aktörlerin ortak çabalarıyla elde edilen sonuçların oluşturduğu yapı ya da düzen” anlamına gelen çoğulcu model yeni kent yönetim paradigmasının da merkezini oluşturmuştur (Özer, 2006: 60). Bu yeni dönemde farklı aktörler arasında dağılan egemenlik, yerelleşme motifinin öne çıkmasına ve kentlerin yeniden siyasetin merkezi olarak işlevlendirilmesine, sosyokültürel olarak güç kazanmasına olanak sağlayacaktır. 80’lerde yaşanan yeniden yapılanma sürecinin ardından özellikle gelişmiş Batı ülkelerinde yerel yönetimler eski kent devletlerini andıran düzeyde ekonomik ve siyasal özellikler kazanmış ve yeniden örgütlenmiştir (Sert, Karpuz ve Gürkan, 2005: 102).

Küreselleşme süreci ve kentlerin yeniden örgütlenmesi ile birlikte yeni şehircilik ve “küresel kent” olguları ortaya çıkmıştır. 20. yüzyılın son çeyreğinde

eskiden ulus devletler arasında gerçekleştirilen sermaye, mal hizmet ve bilgi akışı artık kentler arasında gerçekleştirilir olmuştur. Öyle ki bu yeni kentler ve ulus devlet arasındaki ilişki tamamen tersine çevrilmiş, kentlerin güçlerini ülkeden aldığı eski model yerini ülkenin gücünü kentten aldığı yeni modele bırakmıştır (Pustu ve Yücel, 2006: 133). Küresel sermayenin ihtiyaçları doğrultusunda kendini yenileyebilen, bu sürece eklenenebilen kentler 'dünya kenti' olarak büyük bir iktidar kazanabilmiştir. Böyle bir sürecin içinde merkez bir konumda olmak kentlerin adeta ulus devletler gibi kendi siyasetlerini kurmalarına olanak sağlamıştır. ABD, İngiltere, Almanya ve İtalya gibi ülkeler ekonomik durgunluk süreçlerini, yerel gelişmelerle sübvansede edebilmişlerdir. Avrupa Birliği ekonomik gelişme stratejilerini yerel ve bölgesel ölçekteki çalışmalara dayandırmıştır (Sert, Karpuz ve Gürkan, 2005: 102). Bu güçlenme kentlerin kendi sosyal politikalarını kurmalarına ve “yeniden paylaşım”ın ana arteri olarak konumlanmalarına yol açmıştır. Kentlerde sosyal konut, yoksulluk, sosyal yardım, sosyal hizmetler, istihdam gibi alanlarda politikalar hayata geçirilmekte; yoksulluğun giderilmesi; sağlık, eğitim ve çevrenin korunması, engellilere yönelik çalışmalar yapılması mümkün olabilmektedir. Devletin kentsel hizmetleri sağlama görevini yerel devretmesi kentlerin güçlenmesini arttırmıştır (Sert, Karpuz ve Gürkan, 2005: 107). Yeni süreç ülkelerin federal esaslarda örgütlenmesini ve kentlerin federal yapılara dönüşmesini sağlamıştır (Sert, Karpuz ve Gürkan, 2005: 105).

Küreselleşme sürecinin öne çıkardığı en temel kavramlardan bir tanesi kentsel katılım ve kent halkının yönetişimin bir unsuru olarak konumlandırılması, karar ve denetim mekanizması içinde aktif ve bilgili kılınmasıdır. Yeni kentler vatandaşların kamusal alana katılımına olanak sağlayan yapısıyla yeniden demokrasinin çekirdek birimleri olarak varlık kazanmıştır. Kent konseyleri, Yerel Gündem 21 uygulamaları, Bölgesel kalkınma ajanslarının yaygınlaştırılması, kentli haklarına yönelik yeni düzenlemeler kentsel katılımın yeni araçlarını oluşturmuştur. Kamu politikalarından etkilenen halka, kamu politikalarını belirleme, izleme, uygulama ve denetleme yetkisi yerel yönetimler aracılığıyla gerçekleşmektedir (Cuma, 2011: 149). Örneğin Brezilya'nın 1 milyon 250 bin nüfuslu Porto Alegre kentinde 100.000'den fazla insan bütçe planlama sürecine katılmıştır. 2005 yılı sonu itibari ile Avrupa'da 50'den fazla kentte kalkınmaya yönelik kaynakların tahsisi halka danışılmış, bir diğer deyişle katılımcı bütçeleme anlayışına geçilmiştir. Bu kentler arasında Londra, Paris, Roma ve Berlin de bulunmaktadır. Katılımcı bütçeleme girişimleri Asya kentlerinde de uygulanmaktadır (Özen ve Yontar, 2009: 285). Yönetim ölçeklerinin

küçültülmesi vesilesi ile katılımın artırılması, ilgili bölgede yaşayan kişilerin kendisini ilgilendiren konularda karar süreçlerinin içinde olması demokratikleşmeye önemli katkılar sağlamaktadır. Kentsel hak kavramı yeniden düzenlenmiştir. Lefebvre'nin belirttiği gibi kentin sosyal, siyasi, ekonomik ilişkileri yeniden yapılandırılmış, karar verme süreci devletten uzaklaştırılarak kent sakinlerine kaydırılmıştır (Güler, 2011: 52).

6. TÜRKİYE'DE KENTLERİN SİYASALLAŞMASI VE KENT KONSEYLERİ TECRÜBESİ

Küreselleşme süreci ile birlikte Türkiye'de yönetim geleneğini oluşturan monolitik, mütecanis, merkezci, ulus devlet merkezli paradigma değişime uğramıştır. Bu süreç; yerellik, yerel özerklik, sivil toplum, yönetişim gibi yeni değerler ekseninde kamu yönetiminin ve dolayısıyla da kentlerin siyasi birimler olarak yeniden örgütlenmesini zorunlu kılmıştır. Katılımcı demokrasi, müzakereci demokrasi, radikal demokrasi gibi güncel tartışmalar için devletten giderek görece bağımsızlaşan mikro birimler olan yerel yönetimler özellikle işlevsellikleri nedeniyle ana güzergâh olarak konumlandırılmıştır. Bu bir anlamda iade-i itibar, ulus devlet merkezli paradigmanın siyasetleştirildiği kentlerin çoğulculuk, heterojenlik, yerelleşme, demokrasi, katılımcılık gibi kavramlarla yeniden buluşturulmasıdır.

Çağdaş yerel yönetimlerde ve kalabalık şehirlerde doğrudan demokrasinin ya da istişarenin tam anlamıyla işletilmesi zorlaşmıştır. Buna rağmen İsviçre kantonlarında olduğu gibi, ufak birimlerde doğrudan demokrasi ve istişare ilkelerine yakın sistemler kurulabilmiştir. Ayrıca kent ölçeğinde politize edilerek yönetişimin bir unsuru olarak konumlandırılması, karar, denetim ve kontrol mekanizmaları içinde aktif ve bilgili kılınması vesilesiyle katılımcılığın sağlanması mümkündür. Kentlinin yerel siyasete katılmasının çeşitli biçimleri vardır. Siyaset sadece oy verme davranışına indirgenemeyecek kadar çok boyutlu ve derin bir olgudur. Demokratik sistemde asıl önemli olan halkın kendisini ilgilendiren işlerin yönetimine katılması, bu amaçla oluşturulan organlarda görev alması ve aktif kılınmasıdır. Halkın yönetime katılması ve yöneticilerin denetlenmesi mikro birimlerde çok daha kolaydır ve bu bağlamda yerel yönetim birimleri oldukça işlevseldir (Eryılmaz, 2010: 133).

Türkiye'de ancak 2002 yılından itibaren yerel güçlendiren, küresel değerlerle entegre eden bir paradigma değişimi ortaya koyulmuş, yerel katılımı güçlendiren yeni araçlar oluşturulmuştur. Yerel yönetimler alanında gerçekleştirilen tüm reformlarla katılımcılığın artırılması vesilesiyle kentlerin

siyasi birimler olarak yeniden yapılanması ve kentliğe bir statü sağlanarak siyasi ve aktif bir kategori olarak yeniden tanımlanması mümkün olmuştur. Bu bağlamda ilk olarak yeni bir hukuki alt yapı inşa edilmiş, mevzuatta gerekli düzenlemeler gerçekleştirilmiştir. Kamu yönetimi reformları ile kentler bireyin kendisini karar süreçlerinin bir parçası hissettiği, verilen kararların her aşamasını takip ederek doğrudan ve dolaylı etkisinin bulunduğu ve doğrudan katılım sağlayabildiği demokratik yerel birimler olarak konumlandırılmıştır.

Gerek kalkınma 5393 sayılı Belediye Kanunu ve 5216 sayılı Büyükşehir Belediye Kanunu, 4982 sayılı Bilgi Edinme Hakkı Kanunu kentsel katılımcılığın genişlemesine vesile olacak yeni kurum ve araçlar ortaya koymuş, sivil irade, gönüllülük, yönetişim, şeffaflık, hesap verilebilirlik, bilgi edinme hakkı, yerinden yönetim ilkeleri ekseninde yerel yönetimlerin yeniden örgütlenmesine olanak sağlamıştır. Kentlinin siyaseten aktifleştirilmiş kenti ilgilendiren konularda örgütlenerek karar, yürütme ve denetim mekanizması içinde aktif bir biçimde varlık göstermesi sağlanmıştır.

Kentliler bugün halk toplantıları, halk günleri ve yurttaş kurulları, meclis toplantılarına katılım ve ihtisas komisyonları, dilekçe, kişisel başvuru, internet gibi enformasyon yolları, kamuoyu yoklamaları, yerel gündem 21 toplantıları ve kent konseyleri, sivil toplum ve gönüllülük aracılığı ile kent politikalarının bir parçası olabilmekte, yürütme ve denetim sürecini paylaşmaktadırlar (Yaman ve Küçükşen, 2018b: 250). Bu bağlamda öne çıkan en önemli katılımcılık ve yönetişim araçlarından bir tanesi şüphesiz kent konseyleridir. Kent konseyleri yerel karar alma süreçlerinin ve kentsel politikalarının denetlenebilirliği ve hesap verebilirliği konusunda bir yerel baskı aktörü olarak giderek daha güçlü bir varlık kazanmaktadır (Bayrakçı ve Kahraman: 2018: 19).

Kent konseyleri katılım, yönetişim gibi siyasete özgü kavramların toplum pratiği içinde gözlemlendiği alanlardır. Kent konseyleri kent sorunlarına duyarlı kentlileri gönüllülük ekseninde ve ortak amaçlar doğrultusunda ve düzenli bir şekilde bir araya getiren etkin ve katılımcı mekanizmalardır. Hemşehrilerden oluşan meclisler, kadın meclisi, gençlik meclisi, çalışma grupları, örneğin çevre ve sağlık çalışma grubu, kültür ve sanat çalışma grubu gibi alt alanlara ayrılabilir (Pekkaş ve Akın, 2010).

Kent konseylerinin şehrin önemli ve politik bir aktörü olarak kurumsallaşması ve şehrin siyasi kimliğinin bir parçası olması ancak 2000'lerden sonra yapılan düzenlemelerle mümkün olabilmiştir. 1970'lerde yerel aktörlerin inisiyatifi ile yerel düzeyde kent konseylerini andıran kimi uygulamalar gerçekleşmiştir. Kent parlamentosu, halk kurultayı, kent konseyi, kent senatosu, kent meclisi, halk meclisi gibi katılımcı uygulamalar ancak

İstanbul, Antalya, Bursa, Muğla, İzmir, İzmit, Uşak, Nilüfer, Mesudiye, Kadıköy, Aliğa, Buca, Urla gibi kentlerde oluşturulan proje temelli ve münferit örneklerdir (Memiş, 2019: 166).

Kent konseyleri aracılığı ile kenti kentlilerle beraber yönetme yaklaşımı ön plana çıkmaktadır. Örneğin Görele Halk Meclisi'nde olduğu gibi her ayın ilk haftasında gerçekleştirilen toplantılar belediye anonsu ya da ilan panoları ile duyurulmaktadır. Kentsel katılım kent konseyi değil kent meclisi şeklinde kurumsallaştırılmıştır. Bunun sebebi meclise kentlinin bir temsilci yoluyla değil doğrudan bir şekilde kent politikasına dahil edilmesinin amaçlanmasıdır. Toplantı esnasında öncelikle katılımcıların hepsine söz hakkı verilmekte, kentliler yapılan son çalışmalar ve yapılması planlananlar hakkında bilgilendirilmektedir (Memiş, 2019: 171).

Katılımın oldukça geniş olduğu meclis toplantılarında her kesimi ilgilendiren meseleler tartışılmaktadır. Örneğin mahalle muhtarı teke tek ilişkilerde çözülemeyen sorunların kent meclisinde mahallelinin toplu katılımı vesilesi ile gündeme alınmasının sağlandığını, kent meclisinin katılımcılığı arttırarak sorunların çözüm sürecini hızlandığını ifade etmektedir (Memiş, 2019: 175). Meslek odalarından temsilcilerin de bulunduğu toplantılarda çözüm bekleyen meselelerle ilgili konunun uzmanlarından da bilgi alınabilmektedir (Memiş, 2019: 176). Gündemi vatandaşların belirlediği toplantılarda kenti ilgilendiren konularla ilgili fikir alışverişinde bulunulmakta ve oylama sağlanabilmektedir (Memiş, 2019: 178). Örneğin tek yön kullanım kararı verilen bir yol, gelen itirazlar üzerine tekrardan çift yön olarak düzenlenmiş, çocuklar için tehlike oluşturan korkuluklar meclisin gündeme taşınması üzerine yenilenmiştir, yerel ekonomiye zarar verdiğinin ifade edilmesi nedeni ile ulusal perakende zincir mağazasının bir şubesinin daha açılmasına ruhsat verilmemiştir, mecliste gerçekleşen itirazlar nedeni ile kentsel dönüşüm projesinden vazgeçilmiştir (Memiş, 2019: 179-180).

Bursa Kent Konseyi uzun yıllardır süren çalışmaları ile sürdürülebilirlik açısından önemli bir örnektir (Yaman ve Küçükşen, 2018a: 72). Bursa Kent Konseyi'nin genel kurul toplantılarına yerel yönetimler, meslek odaları, üniversite temsilcileri vs. hepsi katılmakta ve geniş bir katılım gözlemlenmektedir (Yaman ve Küçükşen, 2018a: 75). Bursa Kent Konseyi binlerce gönüllü katılımcının oluşturduğu geniş bir ağ kurmuştur. Özellikle engelliler meclisi bünyesindeki gönüllülerin katılımı çok aktiftir. Aynı şekilde gençlik meclisi ve kadın meclisine de katılım sağlanmaktadır (Yaman ve Küçükşen, 2018a: 76). Bursa Kent Konseyi'nin en başarılı olduğu alanın dezavantajlı grupların entegrasyonu ve karar alma süreçlerine katılımlarının

sağlanmasıdır. Bursa Kent Konseyi kararları belediye meclisinde dikkate alınmaktadır. Stratejik planlar yapılırken belediye kent konseyine müracaat etmekte ve görüşlerini almaktadır (Yaman ve Küçükşen, 2018a: 78). Gene aynı şekilde Gümüşhane Kent Konseyi, üyelerinin değerlendirmelerine göre yerel karar alma sürecinin önemli bir aktörü olarak varlık kazanmaktadır. Yerel demokrasinin önemli bir kurumu olarak görülen konseyin demokrasinin işlerlik kazanmasında büyük payı olduğu ifade edilmektedir (Doğan ve Kalkışım, 2018: 131). Konsey kararları ve görüşleri belediyeye sunulmakta ve büyük oranda değerlendirmeye alınmaktadır (Doğan ve Kalkışım, 2018: 133).

Kent konseylerine ilişkin sınırlılıklar ve sorunlar da yaşanmaktadır. Dolayısı ile yerel demokrasinin önemli bir unsuru olan kent konseylerinin aktifleştirilmesi konusunda çalışmalar devam etmelidir. Örneğin Ankara'da 2009 yerel seçimlerinden itibaren farklı kent konseyleri bünyesinde kadın meclisleri kurulmuştur. Ankara'da 13 kent konseyi mevcuttur ve bunların 7 tanesinin kadın meclisleri aktif çalışmaktadır (Sumbas ve Ömürgönülşen, 2018: 68). Ancak kadın meclisleri, katılımcılık ilkesinin hayata geçirilmesi bağlamında bir takım sorunlar ile karşılaştıklarını ifade etmektedirler. Bütçe bağımlılığı, kent konseyinde alınan kararlar, görüş ve tavsiye niteliğinde olduğu için baskı unsuru olarak konumunun sınırlılığı ve dolayısıyla bağımsız eylem üretme kapasitesinin yetersizliği bunlardan bazılarıdır (Sumbas ve Ömürgönülşen, 2018: 70-71).

7. SONUÇ

Kentler varoluşundan bu yana siyasetle iç içe geçmiş birimler olarak hizmet vermişlerdir. M.Ö. 6000 yılından bu yana kentler iktidarın, siyasetin, demokrasinin, katılımın ve buna bağlı olarak yoğun toplumsal ilişkilerin kümelendiği özel birimler olarak varlık göstermiştir. Antik Yunan ve Roma sitelerinin, Ortaçağ komünlerinin gelişkin siyasi yapıları özerk birimler olarak oluşturdukları kapsamlı örgütlenme ile güncel demokrasi tartışmalarına ilham vermişlerdir. Kentlerin siyasetle kurduğu ilişkinin sac ayaklarından birisi de kentsel katılım olmuştur. Kentlerin siyasal bir birim olarak örgütlendiği çoğu örnekte belirli kısıtlılıklarda da olsa kentliler kentin yönetim sürecinin bir parçası olagelmışlerdir. Kent meclislerinde yönetim sürecine dahil olmuşlardır.

Sanayi devriminin ardından kentler tarihsellik skalasında büyük bir atlayış gerçekleştirerek çok daha yoğun, toplumsal ve ekonomik tabakalaşmanın ve ekonomik ilişkilerin belirlediği, alması ve karmaşık yapılara dönüşmüştür. Modern kentlerde çok daha yoğun bir nüfusun, yoğunluğun buna bağlı olarak ihtisaslaşmanın, işbölümünün, heterojenliğin, sınıfsallaşmanın, farklı çıkar

gruplarının, örgütlenmenin, parasal ilişkilerin ve pek çok yeni kodun iç içe olduğu karmaşık ve çok bileşenli bir yapıdan bahsedilebilir. Tüm bu çeşitlilik ve tabakalaşma kentlerin siyasileşmesini sağlamamış, bilakis ulus devlet olgusunun ürettiği merkezîyetçi paradigmanın çatısı altında siyasi kimlikleri kaybolmuştur. Kentli hakkı ve kentsel katılım gibi unsurlar ulus devletin egemenlik sorunsalı karşısında anlam yitimine uğramıştır.

Küreselleşme sürecinin ardından ulus devlet modelini merkeze alan hegemonik egemenlik anlayışının artık tükendiği ve çeşitlilikleri kapsamak ve yaşam alanı sunmak bağlamında kifayetsiz kaldığı ifade edilmektedir. Yeniden keşfedilen yerellik, katılım, eşgüdüm, saydamlık, demokrasi, çoğulculuk, yönetim gibi değerler kentlerle buluşturulmuş, tarihselliklerine uygun olarak siyasi itibarlarını geri kazanmışlardır.

Türkiye kamu yönetimi geleneği keskin bir merkezîyetçilik ve yerel yönetimleri merkezin bir uzantısı olarak gören bürokratik bir anlayışa dayanmaktadır. Bu anlayıştaki çözülme 80'lerden itibaren kendisini gösterse de küresel değerlerle bütünleşme ve kentleri bu ekseninde yeniden tanımlama ancak 2002 sonrası gerçekleştirilen reformlarla mümkün olmuştur. Yerel yönetimler reformu küreselleşen dünyanın getirdiği bir gerekliliktir.

Kentler mikro yapıları itibari ile katılımcılığı genişletme potansiyellerinin sonuna kadar kullanıldığı, insanların karar ve yönetimde söz sahibi olduğu, farklılıklara varoluş alanı tanıyan birimler olarak örgütlenmiştir. Çeşitli kültür ve inançların olabildiğince özerk bir şekilde yaşamalarına, kendilerini ilgilendiren konularda karar alıp uygulayabilmelerine olanak sağlamıştır. Kentlilerin kendilerini ilgilendiren konularda karar vermeleri, denetim yapmaları ve bilgi edinmelerinin önü açılmıştır. Siyasal katılımı salt oy verme ile sınırlandıran üstenci yaklaşım terk edilerek kentlinin kendisini ilgilendiren işlerin yönetimine katılması ve vizyon geliştirmesi sağlanmış, bu vesileyle siyaset gündelik hayata dahil edilmiştir. Halk oylaması, meclis toplantılarına katılım, danışma kurulları, kent konseyleri gibi siyasal katılım yöntemleri ile katılımcılık daha da arttırılmış, doğrudan demokrasi ilkelerine yaklaşmıştır. Bu yöndeki çaba ve yerel yönetim anlayışındaki değişim önemli bir ivme kaydetmiş olmasına rağmen yeni perspektifler ve olanaklarla her geçen gün daha da zenginleştirilmeye ve derinleştirilmeye muhtaçtır.

KAYNAKÇA

Akıncı, S, (2014). Siyasal Katılım Düzeyleri Üzerine Bir İnceleme, *Karadeniz Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Bilimler Dergisi*, 7, 33- 45.

- Ateş, H. ve Ünal, S. (2004). Devletin Doğduğu Yer: Antik Çağ Ortadoğusu'nda İdari Hayat, *Bilgi*, 8, 21-42.
- Bağçe, E. (2009). *Antik Yunandan Günümüze Siyaset: Ezeli Sorunlar Yeni Arayışlar, Siyasetin İletişimi*, Abdullah Özkan (Ed.), İstanbul: Tasam Yayınları, 11-32.
- Başaran, İ. (2008). Kent ve Yerel Yönetim, İstanbul: Okutan Yayıncılık.
- Bayrakçı, E. ve Kahraman, S. (2018). Türkiye'de Kalkınma Planlarında Belediye Hizmetlerine Yüklenen Sorun Alanlarının ve Politika Hedeflerinin İncelenmesi, *Güncel Kent Sorunları Üzerine Seçme Yazılar*, Ankara: Ekin Yayınları, 1-28.
- Brenner, N. ve Keil, R. (2013). Küresel Kentlerden Kentselliğin Küreselleşmesine, *Birikim Dergisi*.
- Davis, K. (1955). The Origin and Growth of Urbanization in the World, *American Journal of Sociology, World Urbanism*, 60(5), 429-437.
- Doğan, K. C. ve Kalkışım, H. M. (2015). Türkiye'de Yerel Siyasete Katılım Açısından Kent Konseyleri: Gümüşhane Kent Konseyi Örneği, *PARADOKS Ekonomi, Sosyoloji ve Politika Dergisi*, 11(2), 118-136
- Eken, H. (2006). Küreselleşme ve Ulus Devlet, *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 16, 243-262.
- Eryılmaz, B. (2010). *Kamu Yönetimi*, Ankara: Okutman Yayıncılık.
- Farazmand, A. (2001). Küreselleşme ve Kamu Yönetimi, (Çev.) Sevilay Kaygalak, *Mülkiye*, 25(229), 245-278.
- Güler, M. (2011). Kentsel Haklar, Kapitalizm ve Katılım, *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, 66(1), 49-71.
- Güllüpnar, F. (2012). Kent Sosyolojisi Kuramları Üzerine Bir Literatür Değerlendirmesi, *Çağdaş Yerel Yönetimler (TODAİE)*, 21(3), 1-29.
- Keleş, R. (2005). Kent ve Kültür Üzerine, *Mülkiye Dergisi*, 29(246), 9-18.
- Kılıç, Y. ve Ay, Ş. (2013). Eski Mezopotamya'da Siyasi Örgütlenmede Din Olgusu, *Turkish Studies: International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 8(5), 387-403.
- Kışlalı, A., T. (1984). Eski Yunanda Demokrasi ve Demokratik Düşünce, *Amme İdaresi Dergisi*, 17(1), 63-67.
- Koyuncu, M. (2009). Medine Şehir Devleti, *SAÜ Fen Edebiyat Dergisi*, 2, 87-103.
- Küçük, A., B. (2011). Sosyal Bölünme - Kent Dokusu İlişkisinin İlkel Örneği Olarak Roma, *Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 13(2), 121-138.
- Lefebvre, H. (2003). *The Urban Revolution*. Minneapolis, London: University of Minnesota Press.
- Leftwich, A. (2004). Thinking Politically: On the Politics of Politics, What is Politics: The Activity and Its Study, Cambridge: Polity Press, 1-22.
- Memiş, L. (2019). Katılımcı Belediye Yönetimi: Görele (Giresun) Halk Meclisi Örneği,

Akdeniz İİBF Dergisi, 19(1) 157-203.

Mosca, G. (1946). Roma ve Ortaçağ - Siyasi Müessese Ve Doktrinler, *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 3(2-4), 532 – 564.

Ökmen, M. ve Bekir, P. (2008). Modernleşmeden Küreselleşmeye Türk Kent Yönetimleri: Temel Nitelikler, Sorunlar ve Projeksiyonlar, *Karamanoğlu Mehmet Bey Üniversitesi İİBF Dergisi*, 15, 200-256.

Özalp, A. (2009). Liberal Demokrasinin Derinleştirilmesi Gereği ve Müzakereci Demokrasi, *Uluslararası Davraz Kongresi*, Bildiriler, Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Isparta.

Özen, A. ve Yontar, İ., G. (2009). Katılımcı Demokrasi Anlayışında Bütçeleme: Katılımcı Bütçeleme, *Maliye Dergisi*, 156, 280-283.

Özer, A. (2006). Yönetişim Üzerine Notlar, *Sayıştay Dergisi*, 63, 59-89.

Pekkaş, E., K. ve Akın, F. (2010). Avrupa Kentsel Şartları Perspektifinde Bir Kentli Hakkı Olarak 'Katılım Hakkı' ve Türkiye, *Afyon Kocatepe Üniversitesi İ.İ.B.F. Dergisi*, 12(2), 23-49.

Pustu, Y. ve Yücel, N. (2006). Küreselleşme Sürecinde Ulus-Devletin Alternatifi Kent Devleti Olabilir mi?, *Türk İdare Dergisi*, 450, 117-140.

Sert, E., Karpuz, H. ve Akgün, G. (2005). Küreselleşme Sürecinde Değişen Kent Kavramı; Mekan ve Politikleşme Üzerine Bir Okuma Çalışması, *Planlama*, 101-111.

Sitembölükbaşı, Ş. (2005). Liberal Demokrasinin Çıkmazlarına Çözüm Olarak Müzakereci Demokrasi, *Akdeniz İİBF Dergisi*, 10, 139-62.

Sumbas, A. ve Ömürganülşen, U. (2018). Etkin Bir Yerel Paydaş Olma Yolunda Kadın Meclislerinin Karşılaştığı Sorunlar Üzerine Bir Değerlendirme: Ankara Kadın Meclisleri Örneği, *Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 32(1), 2018, 65-81.

Taşkın, Y. (2014). *Siyaset Nedir?*, *Siyaset Kurumlar Kavramlar Süreçler*, Yüksel Taşkın (Ed.), İstanbul: İletişim Yayınları.

Türkoğlu, G., H. (2009). Roma Cumhuriyet ve İlk İmparatorluk Dönemlerinin İdari Yapısı, *Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 11(2), 251-289.

Wirth, L. (2002). Bir Yaşam Biçimi Olarak Kentleşme, 20. Yüzyıl Kenti, Ankara: İmge Yayınevi, 77-106.

Yaman, M. ve Küçükşen, M. (2018a). Yerel Demokrasinin Gelişimi Sürecinde Kent Konseylerinin Rolü ve İşlevselliği: Bursa ve Yalova Kent Konseyi Örneği, *İşletme Ekonomi ve Yönetim Araştırmaları Dergisi*, 64-85.

Yaman, M. ve Küçükşen, M. (2018b). Yerel Yönetimlerin Demokratikleşmesi Açısından Yerel Katılımın İncelenmesi, *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 55, 247-259.

Yılmaz, N. (2004). Farklılaştırıcı ve Ayrıştırıcı Bir Mekanizma Olarak Kentleşme, *Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi*, 48, 249-26.

EXTENDED SUMMARY

Purpose

Concepts of city and politics are ontologically intertwined. Urbanization phenomenon that entailed a certain level of intensification with regard to economy, social relations, and population, consequently had to establish order and organization. Trace of an association between city and civilization can also be followed etymologically. In spite of discontinuities in that ordinary relation between city and politics occurred in certain historical periods, it nevertheless has been continuing since the Neolithic Age. Organization and power structure of each city are unique in its specific context and time. Egypt, Mesopotamia and India's fully developed cities, Ancient Greek and Roman city states that inspire the debates of today's democracy and governance, experience of Medina, the ideal city of Islamic culture, organizational and political structures of medieval communes functioning as an independent state reveal the intensity of city politics relations. Therefore, every urban experience and its relation to politics present a unique field of study. After the industrial revolution, cities have undergone a great transformation. They have evolved into complex and multilayered structures where materialist relations are at the core. Despite this great transformation, the cities have lost their political identity with the process of nationalization. In the 19th century, urban studies were dominated by other disciplines. Urban sociology could only flourish after the 1920s. Concept of city as a political phenomenon that lost reputation with the rise of dominance of nationalist paradigm, gained popularity after the 1970s with the circulation of new concepts.

The objective of this study is to reveal the city-politics relation and to prove that cities are essentially political units. Although political sphere of cities narrowed in line with modernization and the hegemony of nation-building models accompanying it, they have been centres of administration and power throughout history.

Today the cities' reputation is restored in the context of recovery of their political identities thanks to concepts being re-circulated by the postmodern jargon, such as participation, pluralism, decentralization, and governance. In Turkey, financial and administrative autonomies given by public administration reforms in 2002 to local governments eliminated the tutelage of the centre on the periphery to a great extent. Those reforms aimed at harmonizing the relation between the centre and the periphery with new perspectives of the globalizing world.

Methodology

First section of this study focuses on the concept of politics and its etymologic connection with the city phenomenon. Following section presents a discussion on the history of cities and their relation to politics, from the Neolithic to our day. A special focus is on Islamic understanding of urbanization and experience of Medina. Nation-building process and related transformation of political identities of cities are addressed. Then the process in which cities becoming political units in themselves, going beyond nation-states, is analysed based on new concepts circulated by the globalization process.

After that politicization of the cities in Turkey and the city council experience are discussed. And Turkey's harmonization process with the new urban ideology of the global world, parallel to local administration reforms realized after 2002, is exposed.

Findings

Cities are ontologically political units and trace of this connection can also be followed etymologically. Since the Neolithic Age, full-fledged developed cities of Egypt, Mesopotamia, and India, urban experiences of Ancient Greek and Rome, Medina experience, and Medieval communal experiences, all produced robust political relations in their special contexts. Industrial revolution leads to big urban transformations. Dominance of nation-building ideology destroyed urban existences as autonomous political units. With the concepts put in circulation by globalization process such as pluralism, localization, inter-dependence, participation, and governance, relation between cities and nation-states was dramatically reversed, with the old model in which cities took their power from the country was replaced by the new model in which the country takes its power from cities. Local administration reforms of the post-2002 era in Turkey are significant regarding the rehabilitation of the wounded relation of cities to politics.

Conclusion and Discussion

Thanks to the globalization process, cities came to be defined beyond being an extension of the center and could have been re-organized as units with their own political and economic power. With the local administration reforms realized after 2002, concepts of transparency, urban participation, decentralization, re-distribution are included in the urban administration paradigm of Turkey. Cities are organized as units that increase participation, where people have a voice in decision and management and allow differences to exist. One of the most important instruments of participation and governance in this context is undoubtedly the city councils. The approach of managing the city with the citizens through the city councils comes to the forefront. Various cultures and beliefs in cities can decide and practice autonomously about matters that concern them. Consequently, cities have been reorganized as transparent units, developing and implementing their own social policies, and expanding their urban participation opportunities by city councils and popular assemblies. Although these efforts are very important, they still need enrichment and elaboration.